

ընտելել Փրեզիդենտի Կամերէր գերմանացին ժամանակաւորապէս իրենց Սոսիալի փառքը. սակայն անաշատ պատմութիւնը այդ գիւտն անողի առաջնութեան իրաւունքը Սոսիալին է տալիս: Իսկ ինչ վերաբերում է Սոսիալի ապագայ կեանքին՝ այսօրանս յայտնի է, որ նա Դոյն ուսումնարանն աւարտելուց յետոյ մտաւ Բեդանսի ըփշահան ըսփինը, որտեղից ուսուցչապետի աստիճան ստանալով, վերադարձաւ իր հայրենի քաղաքը: Նա իր ամբողջ կեանքը անցկացրեց խեղճ ու ազգայնա գիւղացիների ցուերն ու կարիքները հոգայելով իսկ այդա ժամերն նուիրում էր փիլիսոփայական, գրական և գեղարուեստական աշխատանքներին:

* *

Արիզոնայի հռչակաւոր քաղաքած անտար.— Ըյո գարեբեց ի վեր մեռած անտառը, որ այժմ իր ազատի ծառերով ներկայանում է մեզ իբրև ընտելեան մի սրանչիլի հրաշալիք, շուտով անցնելու է Հիւսիսային Ամերիկայի վարչութեան անմիջական խնամատարութեանը: Միացեալ Նահանգների երկրաբանական ընկերութեան հեղինակաւոր անդամներից մէկը, ուսուցչապետ Լեոտէր Աւօրըզ, աէրու թիւնից ստացած լինելով յանձնարարական և այլ պաշտօնական թղթեր, արդէն ուղևորուել է Արիզոնա, որպէս զի կարողանայ տեղնուտեղը ուսումնասիրել այդ կարեւոր խնդիրը: Հանրաբանական և երկրաբանական ընկերութեան կառարումած այդ անյետածգելի քայլն ընդհանուրի կատարեալ համակրութեանն ու քաջակրթութեանը կարժանանայ, աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ աշխարհիս այդ միակ իր տեսակում թանկագին գանձն ընդ միշտ ոչնչանալուց ազատ կմնայ, Բաղմաթիւ գէղեբեր տաքսոցոնում են այդ տխուր փառքը և ճշմարիտ Ամերիկայում և Աւրոպայում չկայ մի շատից բից աչքի ընկնող թանկարան, որ այդ առասպելական անտառի ծառերի ճիւղերից և կամ ստերից մեծ ու փոքր կտոր ձեռք բերած չլինի:

ՎՈՒՄԱՅ՝ ՀԱՆԳԻՄԻ ՄԱՏԵՆԱԽՈՍԱԿԱՆ ՅՕԴՈՒՄԻ ԱՌԹԻԻ.

Կարդացի «Լուսնայ» մատենախոսական յոգաւածը «Խորենացին ըննագատութեան մէջ» (եր. 321—327, ա. զիւր 1900 թ.): Հաւաքացայտ երևում է՝ որ պ. Ա. Տէր Միքելեանի ցանկութիւնը չէ եղիլ ընկել իմ գրքից «Խորենացուն» Խորենացով պէտք է հասկանալ, այլ միայն ստացած զակագի համաձայն աճապարել է վաղ—վաղ գնահատել նորան, և իւր կողմից, իբրև վաղեմի «Արարատի աստուածաբան», չէ՞ որ պէտք էր ասել չփախցնել՝ պարտական լինձ չմնալու: չմտանալով № 36 «Արձագանք» 1893 թ.:

Պարոնի չաւայտած այնքան լաւ-լաւ և հազիւ թէ վատ կարծիքների մասին անտարբեր եմ, սակայն պէտք է նկատեմ որ, ինչպէս երևաց, նա

չէ կարողացել ըմբռնել իմ գրածները: Օրինակ, նա ընդ ամենը մի բան է մէջ բերում և սխալ գտնում, այն՝ որ «վերաբանութիւն» եւ հասկանում եմ (բացատրելով ի հարկէ) ընդգնակաւ ուսումն, փիլիսոփայութիւն, իսկ ինքը՝ աստուածաբանութիւն, մինչդեռ այդ մի և նոյն է՝ եթէ հասկանար որ այդ տեղ (իմ գրութեամբ) խնդիրը «վերաբանութեան» տեղի խնդիրն է, այսինքն իւր տեղումն է այդ բառը թէ՛ պէտք է յաջորդ իր. գլխի (Խորենացու) վերնագրի սկզբում գնել և հասկանալ «վերջաբանութիւն» բառ նորայր Բիւղանգացու և Բ. Պատկանեանցի որբագրութեան:

Բացի այդ, նա գրում է. «Խորենացու չորրորդ գրքի լինելութեան համար յիշենում է (եւ), որ պէտք է Թ. Արծրունու պատմութեան մէջ յառաջ բերուածները ճշգրէ թէ՛ որտեղից են վերցրած» և քիչ յետոյ՝ «բանն որ իւր (իմ) ըտելը քննութեան» նախապատասխանը միմիայն հ. Ստեփանէի թարգմանութեան յառաջարկով է (տես յառաջարան էջ, Ժ.):»:

— Միթէ՞ եւ այդպիսի բան ունիմ գրած, կամ իմ գրածներից այդ է հետեւում, Պարոնը այդ տողերը գրելու ժամանակ ինքն իրեն հաշիւ չտուէր թէ տխար գիրքը (իմ) շուտով և շատերի ձեռքում և հրապարակում պիտի լինի...:

Պ. Ա. Տէր Միքելեանը պարտաւոր է պարզել գտնէ հետեւալը:— Նոյն յօդուածում պարոնը գրել է. «Սակայն նոյն ոգին (անշարժ պահել ճշմարտութիւնը) պէտք է ունենայ ամեն զիտութիւն, միայն թէ ճշմարտասիրութեան սկզբունքով և ոչ թէ շահի կամ խղճի ձեւակերպով (տես էջ 71. ծանօթութիւնը):»:

Հաւա մտնի է պարոնի խօսքը, եւ տեսնում եմ ամա թէ՛ «Լուսնայ» և թէ իմ գրքի 71 էջերը, այնու ամենայնիւ ոչինչ չեմ գտնում՝ որ կապ ունենալու կամ հասկանալու կացուցանէր նորա խորհրդաւոր բառերը, որով կարող է շատ աննպատակ կարծիք տալ ընթերցողներին, մանաւանդ որոնք ձեռքում չեն ունենայ երկու գիրքն էլ՝ թէ վերահասու լինէին որ ոչինչ չկայ «շահի կամ խղճի տեսակետով»:

Պարոնը պարտաւոր է պարզել իւր այդ տղեղ ակնարկը՝ թէ ում կամ ընչի մասին է:

Բարդ. Վրդպ. Գէորգեան.

* Ի զիպ. անհրաժեշտ եմ համարում խորհեալու «բռնելից երգի» խօսքի բացատրական (հաս. Ժն.) մեջ բացորոշում՝ սակայն վճռական և ճշակապիւրիւն ունեցող մի ծանօթութիւն հաղորդել Արարատի միջոցաւ: Գիրքս ունեցողները, որոնց նուիրած եմ, պիտի եր. 43, տղ 4. «մի և նոյն դարում գրողների մօտ» բունից յետոյ դեռ 1: և համապատասխան ձեղում—նոյն երեսի ստեղծ գրեմ մանր ձևագրով հետեւեալ ծանօթութիւնը.—

Ման. 1. «Արիւղիմոս... բռնելից եւս. Արայն գիւղիցի՝ Արամայ, Հարմայ, Գիւղմայ, Ամանայ, Արամայանայ, Արամեանայ»:— Սա... ծնակի նմա զնախաւաղ և այլ բազումս գորս ոչ կարեւոր համարեցաւ այժմ անուամբ բռնելից (Խոր. — Ե. և Բ. Ծ.):